

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908. Första Kammaren. N:o 22.

Fredagen den 13 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m.

Herr statsrådet *Hammar skjöld* aflämnade Kungl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag angående ändrad lydelse af 1 § i förordningen angående mosaiska trosbekännares skyldigheter och rättigheter här i riket den 30 juni 1838.

Justerades protokollet för den 6 i denna månad.

Anmälades och bordlades Första Kammarens tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 5, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående uttagande af stämpelafgiften å utnämningsbref för riddare och kommandörer af ordnar.

Upplästes ett från Andra Kammaren ankommet protokollsutdrag, n:o 181, utvisande, att nämnda kammare antagit Första Kammarens inbjudning om tillsättande af ett särskildt utskott för behandling af

ej mindre Kungl. Maj:ts propositioner med förslag till

1:o) ecklesiastik boställsordning,

2:o) lag om prästerskapets aflöning m. m.,

3:o) lag angående lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning m. m., samt

4:o) lag angående ändrad lydelse af 13 § i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873,

än äfven de ytterligare framställningar, som kunde komma att af Kungl. Maj:t eller i enskilda motioner göras i dessa ämnen eller andra i omedelbart samband därmed stående frågor.

Herr talmannen yttrade, att, då båda kamrarne sålunda enats om tillsättande af ett särskildt utskott för nyssnämnda frågors behandling, han efter samråd med herr talmannen i Andra Kammaren finge föreslå, att Första Kammaren ville besluta, att vid det sammanträde, som komme att hållas nästa tisdag och börja kl. 2,30 e. m., företaga val af ledamöter och suppleanter i nu ifrågavarande särskilda utskott.

Detta förslag antogs.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts den 11 i denna månad bordlagda nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till ecklesiasitik boställsordning.

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets af-
löning m. m.*

Föredrogs Kungl. Maj:ts den 11 innevarande mars bordlagda nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till lag om reglering af prästerskapets aflöning m. m.

Herr Billing: Herr grefve och talman, mina herrar! Det förslag till lönereglering, som nu skall öfverlämnas till särskildt utskott, är af den mest omfattande beskaffenhet, ja, jag kan väl säga det mest omfattande löneregleringsförslag, som någonsin har förelagts Riksdagen, och det är af mycket stor betydelse, att det svenska prästerskapets löner blifva reglerade, ty därom kan icke tvistas, att i stort sedt finnes icke i vårt land någon tjänstemannaklass, som efter nutida förhållanden är så väl i behof af lönereglering som det svenska prästerskapet.

Men detta löneregleringsförslag är också af en synnerligen svår beskaffenhet. Här är icke fråga endast om att räkna efter, huru pass hög aflöning tjänstemän af samma grad böra hafva, utan i detta ärende mötas intressen af mycket olika art. Det här är icke blott en statsregleringsfråga utan ett ärende, som på det intimaste berör också de enskilda kommunerna och där blir särdeles svårhandterligt, emedan, om man vill vara rättfärdig, man oupphörligt stöter på frågor om den enskilda äganderätten beträffande vissa lönetillgångar.

Men framför allt är detta ärende af en synnerligen ömtålig natur. Det är icke blott fråga om huruvida dessa många tjänstemän skola få en högre eller lägre aflöning — därpå ligger naturligtvis en icke ringa vikt, men det är ingalunda den viktigaste synpunkt, som man här har att taga hänsikt till — här gäller

det frågan om den ekonomiska grundvalen för förhållandet mellan svenska folkkyrkan och svenska staten. Här är således fråga om en viktig förutsättning för huru det svenska folket *vill, kan* och *bör* sörja för sina religiösa och sedliga intressen. Jag har nyss vid ett föregående tillfälle försökt att betona, att den svenska folkkyrkan och den svenska staten icke äro två från hvarandra skilda, fristående institutioner, utan båda äro det svenska folket, verksamt för det ena syftet eller för det andra. Det ligger en oberäknelig vikt uppå, att detta folk sörjer på ett sinsemellan harmoniskt sätt såväl för sina religiösa och sedliga intressens tillgodoseende som för sina statsborgerliga behofvs tillgodoseende. Jag tror knappast att någon fråga kan vara viktigare för vårt folk, än att ett godt förhållande är rådande mellan hvad det folket gör i de nu nämnda bägge hänseendena. Vårt folk är ett lyckligt folk och har varit det, och till dess lycka har hört och, jag vill hoppas detsamma kunna komma att sägas om framtiden, att det alltid, i stort sedt, rådt ett godt förhållande mellan stat och kyrka. Här finnes icke något land i världen, där det har rådt så godt förhållande mellan stat och kyrka som i Sverige. Före reformationen var spänningen mellan kyrkan och staten här i vårt land aldrig att jämföra med sådan den var i andra länder. Och efter reformationen har mellan staten och kyrkan i Sverige ständigt varit ett godt samarbete. Nog har man kunnat tvista, men några allvarliga konflikter hafva ännu aldrig förekommit. Detta har berott på många saker, men icke minst därpå, att åt båda har beskärts en relativ frihet gentemot hvarandra — jag lägger vikt på orden *relativ* och *frihet*. Det har åt den svenska kyrkan medgifvits en viss frihet, och den har hon icke missbrukat. Det har åt statsmakten inrymmts inflytande på de kyrkliga tingen. Det har den svenska statsmakten icke missbrukat. Jag vill därför icke säga, att icke frihetsgränsen hade kunnat eller bort vidgas eller inskränkas, men i stort sedt har samarbetet varit ett samarbete icke blott i fred utan också i frihet. Detta har återigen varit beroende icke minst på kyrkans i ekonomiskt hänseende åtskiljande från staten, på att den kyrkliga ekonomien varit skild från den allmänna statsekonomien. Så har det varit i vår svenska kyrka, så länge en sådan kyrka har funnits, och så är förhållandet än i dag. Men det är icke blott så, att det har varit ett sådant åtskiljande i ekonomiskt hänseende, utan det har också varit så, att den svenska kyrkan har haft en åtminstone relativ ekonomisk själfständighet. Hon har haft sina egna tillgångar, och hon har icke varit beroende af andra maktens bestämmande, om också hon naturligtvis aldrig haft rätt att handskas utan villkor med sin ekonomi. Denna själfständighet i ekonomiskt hänseende har varit den svenska kyrkans värdefullaste yttre förmån. Jag vet väl, att hon, djupast sedt, icke lefver af hvad hon så i yttre hänseende har eller

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets af-
löning m. m.*
(Forts.)

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets af-
löning m. m.*

(Forts.)

icke har, men det är ju klart, att för hennes verksamhet måste vissa yttre förmåner vara ett nödvändigt villkor, och hennes förnämsta yttre förmån har varit hennes frihet och själfständighet i ekonomiskt hänseende.

Nu har på Riksdagens bord framlagts ett stort och vidtomfattande förslag till ändring, icke blott i fråga om prästerskapets aflöning utan äfven i fråga om hela vår svenska kyrkas ekonomiska ställning. Jag har icke haft tillfälle till att studera dessa förslag, känner följaktligen icke några detaljer i dem och vill därför icke heller yttra något om vare sig deras förtjänster eller möjliga brister. Förslagen hafva förberedts af en lönekommitté, som har arbetat under flera år och lämnat från sig ett arbete, som har röjer synnerligen stor sakkunskap och skicklighet. Redan mot denna kommittés förslag kunde man hysa betänkligheter — jag talar icke om betänkligheter i detaljer utan om betänkligheter mot den sammanblandning, som kommittén föreslagit i fråga om kyrkliga och statsborgerliga faktorerers deltagande vid afgörandet af kyrkans ekonomiska angelägenheter. Men kommittén, som kände vådan af att lossa på kyrkans frihet och själfständighet i ekonomiskt hänseende, gjorde ett förslag, som så långt möjligt var skulle undanröja farorna af hvad kommittén i det afseendet föreslog. Den svenska folkkyrkans ekonomiska förmåner äro nu garanterade af hvad man kallar privilegier. Kommittén föreslog, att regleringen af prästernas löner och hvad därmed sammanhängande skulle blifva garanterad därigenom att ändring däri endast skulle kunna ske genom gemensamt beslut af konung, riksdag och kyrkomötet. Det kan nog ifrågasättas, huruvida detta kommitténs förslag erbjöd samma trygghet, samma garantier, som man hittills ägt. Formellt sedt var det kanske så, men realiter kunde redan däremot göras invändningar. Emellertid, det stod för kommittén klart, att man icke borde — och detta alldeles icke blott af hänsyn till prästerskapets utan äfven af hänsyn till det svenska folkets, de svenska församlingarnas bästa — göra den svenska kyrkans organisation endast beroende af den statsborgerliga myndigheten. Det är därför med en synnerlig förvåning som jag funnit, att regeringen nu har i sitt förslag brutit mot hvad kommittén enhälligt föreslagit och hvad som i alla dessa århundraden ansetts vara den nödvändiga och bästa yttre garantien för vårt folks kyrkliga organisationer. I det framlagda förslaget borttoges denna garanti, och frågor inom detta ärendes område skola afgöras ensidigt af Riksdagen och Konungen, och således den kyrkliga representationen icke däri deltaga. Den svenska folkkyrkan skulle alltså beröfvas sin ekonomiska själfständighet. Det nu framlagda förslaget skulle icke blott, såsom kommittén föreslagit, göra den svenska riksdagen till, hvad jag skulle vilja kalla, en direkt medbolagsman i den kyrkliga ekono-

mien, utan det skulle göra den svenska kyrkan till statens eller, jag kan ju säga, till Riksdagens understödstagare. Alltså, det betyder detta, att de religiöst sedliga intressenas tillgodoseende skulle göras beroende af enbart Riksdagen och Kungl. Maj:t, d. v. s. göras beroende af Riksdagens partiintressen. Redan när 1865 års representationsreform genomfördes, kände man klart och erkände öppet, att Riksdagen icke kunde anses ensam vara en tillfredsställande representation för dessa religiöst sedliga intressen, utan man ansåg, att för deras tillgodoseende borde finnas en särskild representation, och däri hade man rätt, ty riksdagens medlemmar väljas från andra synpunkter än denna ena. Och om en sådan särskild representation för de kyrkliga, för de religiösa intressena 1865 ansågs vara nödvändig, så lär väl ingen vilja neka, att den är nödvändigare i år och att den blir ännu nödvändigare 1909 eller rättare sagdt 1912. Att utlämna de kyrkliga intressena åt Riksdagen och särskildt åt den nya Riksdagen, om hvilken vi ännu ingenting bestämdt veta, det synes mig vara icke blott en öfvermåttan djärf tanke utan en som jag omöjligen kan anse mig kunna biträda.

Aldrig har på Riksdagens bord framlagts något förslag, som så direkt syftar på en hopgyttring af stat och kyrka som det här föreliggande. Men just därför, att det är en sådan hopgyttring, innebär det också ett fruktbarande frö till upplösning, ty, såsom jag redan förut nämnt, det goda samlivet och samarbetet har väsentligen berott på den relativa frihet kyrkan och staten haft i förhållande till hvarandra. Denna hopgyttring måste leda till upplösning.

Som jag redan sagt har jag icke studerat regeringens förslag, men äfven om jag antager, att de äro af den natur, att jag skulle i dem se mycket stora och värdefulla förmåner, är det dock för mig alldeles klart, att, om det bjödes än så mycket guld och än så gröna skogar, aldrig skulle det kunna för mig komma i fråga att, för att köpa dessa förmåner, jag skulle vilja sälja den svenska folkkyrkans frihet och själfständighet.

Jag vill sluta med att uttala den lifliga förhoppningen och önskan, att det särskilda utskottet ville i det mest allvarliga öfvervägande taga just denna ena synpunkt, som jag nu har velat framhålla.

Herr statsrådet Hammarskjöld: Att det förslag, som Kungl. Maj:t nu har framlagt för Riksdagen till reglering af prästerskapets löner med allt hvad därtill hör, skulle komma att väcka motstånd på åtskilliga håll, har jag icke ett ögonblick betviflat, och allra minst har jag tviflat därpå, att den punkt i förslaget, som biskop Billing nu klandrat, nämligen upphäfvandet af prästerskapets privilegier, skulle hos honom röna det allvarligaste motstånd. Jag kan försäkra honom och kammaren, att om det är

*Lagförslag
om reglering
af prästers-
skapets af-
löning m. m.
(Forts.)*

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets af-
löning m. m.*

(Forts.)

djärft af mig att hafva tillrädt Kungl. Maj:t att lägga fram ett sådant förslag har det dock icke skett af lättsinne, utan efter mycket moget öfvervägande och sedan jag kommit till full klarhet med mig själf, att jag på detta sätt handlade i kyrkans bästa intresse. Biskop Billing har redan erinrat, att kommittén till hvarje lagförslag fogat en paragraf, att denna lag icke får ändras utan bifall af kyrkomötet. Hade det varit möjligt att bibehålla en sådan paragraf, skulle jag af hänsyn till traditioner och mångas känslor gärna sett, att den hade fått stå kvar. Men jag har icke kunnat behålla den, om jag skulle kunna lägga fram för riksdagen ett förslag sådant som detta. Efter mitt förmenande skulle nämligen en sådan paragraf stå i afgjord strid med grundlagen. Regeringsformens 114 § säger: Ej må ändring eller upphäfvande af de forna riksståndens privilegier etc. ske utan genom Konungens och Riksdagens sammanstående beslut och med bifall — om frågan rörer prästerskapets privilegier, förmåner rättigheter och friheter — af allmänt kyrkomöte. Och andra momentet af 87 § R. F. säger: »Riksdagen äger ock gemensamt med Konungen stifta, förändra eller upphäfva kyrkolag; dock att därvid erfordras samtycke jämväl af allmänt kyrkomöte». Men regeringsformen säger ingenting om att kyrkomötet skall höras rörande den ekonomiska lagstiftningen i mer än hvad det kan röra upphäfvande af prästerskapets privilegier, och det finnes icke medgifvet kyrkomötet någon rätt att stifta nya lagar i den vägen. Man kan icke efter mitt förmenande genom lagar af civilrättslig natur, sådana som dessa äro, utvidga den rätt kyrkomötet har endast enligt grundlagen. Jag kan åtminstone icke tolka grundlagen på annat sätt. Då skall man säga: ändra då grundlagen. Ja, det skulle kunna ske, men det är ett företag, som jag icke vågar mig på, och jag anser, att det i detta fall icke ens skulle vara lämpligt. Detta är allt hvad jag för ögonblicket vill säga angående den rättsliga sidan, om jag så får säga, af saken. Men jag vill nu se på den från en annan synpunkt.

Jag tänker, att biskop Billing kan vara ense med mig om en sak, nämligen att privilegier öfver hufvud taget höra till en gången tid, de passa illa ihop med vår tid. Jag skall icke tala om tidsandan, ty det är ett ord, som biskop Billing icke tycker om, och jag är själf icke någon beundrare af tidsandan, men nog kunna vi vara ense om att privilegier stämma icke öfverens med vår tids åskådning i allmänhet. Och denna uppfattning af privilegier är icke från i går och i dag, den är gammal. Vi kunna se den i vår historia redan i slutet af 1600-talet. Den kommer skarpt fram gång efter gång allt tydligare under 1700-talet, och i 1809 års regeringsform har den fått sitt mest pregnanta uttryck genom förbudet mot stiftandet af några nya privilegier. Det sist gångna århundradet har ju också varit vittne till, huru nästan allt hvad som funnits kvar af privilegier fått maka åt sig på grund af vår

tids förändrade uppfattning. Hvad som finnes kvar, det är prästeståndets privilegier och adelns privilegier. Jag tror, att jag kan affärda de senare tämligen kort. Om adelns privilegier kunde på något sätt klädas i konkret form, skulle de enligt min mening höra hemma i statens historiska museum. I hvad de möjligen beröra ekonomiska intressen, verka de i negativ riktning; de vålla kostnader i stället för inkomster i motsats till de prästerliga privilegierna. Man kan med allt skäl kalla dessa privilegier *privilegia onerosa* för att icke säga *odiosa*. Jag vill lägga till, att jag för min del med största nöje vara med om att afskrifva alla adelns s. k. privilegier, som icke längre äro värda det namnet. Jag tror således, att vi kunna säga, att det icke finnes kvar andra privilegier än prästerskapets, men de äro så mycket starkare, de äro så mycket värdefullare i ekonomiskt hänseende. Herrarna hafva icke ännu fått till sig utdelad den kungl. propositionen, det har ännu icke medhunnits. Där finnes en förteckning på de prästerliga privilegier, som 1723 fingo bekräftelse, och det är en mycket vacker samling. Jag rekommenderar den till genomläsning. Hvarför skall nu prästerskapet hafva en särskild undantagsställning? Hvarje annan klass af medborgare i vårt land — jag menar hvarje klass som på något sätt tjänar det allmänna — är i fråga om aflönings erhållande hänvisad till det allmänna förtroendet. De hafva inga privilegier. De lita på sina tjänsters behöflighet. Därför äro de också förvissade, att de skola få ersättning för sitt arbete, och jag tror icke, att någon hittills har behöft klaga öfver att han blifvit illa behandlad, i stort sedt åtminstone. Icke har någon särskild klass blifvit det. Men prästerna, som äro bärare af de allra högsta, de ideella intressena, de som skola bära upp vårt religiösa lif, de skola för sina ekonomiska intressen stänga in sig i en spetsgård af privilegier, som icke någon får bjuda till att röra vid, ty det vore ett sacrilegium. Jag har aldrig kunnat komma underfund med, huruvida prästvigningen gifver åt den till präst vigde ett annat sätt att se på saker och ting, än hvad vi lekmän hafva. Jag vet därför icke, om en präst nödvändigt måste se på sina ekonomiska intressen, på sitt ståndekonomiska intresse med andra ögon, än hvad lekmän göra. Men jag tror att, om jag vore präst, så skulle jag känna det motbjudande, att mitt stånd, ensamt af alla stånd och klasser af hela svenska folket, skulle stänga in sig inom denna mur, denna spetsgård af privilegier. Jag tycker att jag skulle känna det såsom något obehagligt och nästan förolämpande mot den öfriga delen af Sveriges folk. Visar det icke i verkligheten en misstro, om prästeståndet sålunda skulle tänka: ja, om vi icke behålla dessa privilegier, vet ingen, om vi någonsin få någonting att lefva af, såsom biskop Billing nyss med tydliga ord här sagt: kanhända att Riksdag och regering en vacker dag komma och taga från prästerna deras underhåll? Jag har svårt att tro, att någonting sådant

Lagförslag
om reglering
af prästers-
skapets af-
löning m. m.
(Forts.)

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets af-
löning m. m.
(Forts.)

kan inträffa, och, såsom jag nyss har sagt, det *kan*, det *måste* väcka misstro hos den öfriga delen af folket, att just de, som skulle vara bärare af folkets allra högsta intressen, skola visa den misstro mot den öfriga delen af folket, att de frukta, att de icke skola kunna få sitt dagliga bröd. Det måste väcka en känsla af misshag. Nej, mina herrar, bättre än alla privilegier är ändå att göra sin plikt och lita på sin rättvisa sak. Icke ett ögonblick tviflar jag på eller har jag någonsin tviflat på, att Sveriges prästerskap i stort sedt skall göra sin plikt hädanefter såsom hittills, i onda dagar såväl som i de goda. Ja, kanske bäst i de onda dagarna! Det har hittills all kyrkohistoria visat.

Men lika viss som jag är på detta, att prästerna skola göra sin plikt, lika viss är jag också, att Sveriges folk och dess representation icke skall svika i fullgörandet af sin skyldighet mot det prästerskap, som gör sin plikt. Motsatsen är möjlig blott i ett enda fall: om de onda krafter, som i våra dagar äro så verkamma till att undergräfvat allt bestående, den bestående staten och den bestående kyrkan — om, säger jag, dessa krafter skulle komma till makten inom regering och riksdag, då är det *möjligt*, att de icke skulle visa hänsyn till prästerna, till bärarne af religionen. Jag säger: det är *möjligt*, men jag säger icke därför, att jag tror att de skulle försumma att fullgöra sin skyldighet. Men om den olyckliga dagen kommer, att dessa krafter komma till makten, tror biskop Billing, att det parti, som visat sig icke ens respektera det enda naturliga privilegium, som jag vet om, arbetets privilegium, privilegiet och rätten att med sitt eget arbete förvärfva sitt dagliga bröd, förvärfva bröd åt sin familj — att det parti, som icke ens respekterar det privilegiet, skulle väja för prästerskapets privilegier? Biskop Billing själf kan icke tro någonting sådant. Snarare tror jag, att det är möjligt, att om privilegierna icke funnes, partiet skulle respektera ett af konung och Riksdag högtidligen gifvet löfte, sådant som det är här meningen, att det skall gifvas, då för all framtid skall bestämmas: så och så mycket skall staten betala i ersättning för den från kyrkan indragna tionden.

Det är åtskilligt, som skulle kunna sägas med anledning af biskop Billings anförande. I mångt och mycket kan jag vara ense med honom, men i åtskilligt och i den sak, som nu har blifvit berörd, är jag icke ense med honom. Jag kan sålunda icke vara ense med honom i den punkten, att bibehållandet af prästerskapets privilegier skulle vara en af de väsentliga grundvalarna för kyrkans själfständighet. Det kan vara nyttigt för kyrkan, men det är icke nödvändigt. Kyrkan får icke vara byggd på sådana grundvalar. De hålla icke att bygga på. Kyrkan måste vara byggd på folkets förtroende. Så länge folket har förtroende för sin kyrka och dess präster, och så länge prästerna göra sig förtjänta af folkets förtroende, så länge behöfver

icke kyrkan frukta, att dess tjänare skola blifva utan sitt dagliga bröd. Men om den dag kommer, som jag icke tror någonsin skall komma, att kyrkans tjänare förgäta sin plikt, ja, då äro de sannerligen icke värda att hafva några privilegier. Men jag tror, att den dagen aldrig kommer.

Det föreföll mig litet egendomligt, när biskop Billing talade om, att det nu skulle blifva en hopgyttring af stat och kyrka, ett fruktbarande frö till upplösning. Han började med att tala om, att kyrkan och staten alltid i Sverige arbetat så väl tillsammans, och han angaf, att detta väsentligen berodde på, att de hade en viss frihet, en viss själfständighet från hvarandra. Men jag kan icke förstå, att friheten skulle blifva mindre därför, att tionden i stället för att betalas från fastighetsägarne direkt till prästerskapet går in till staten och därifrån lämnas till kyrkofonden. Mig synes den skillnaden vara ganska liten. Och när biskop Billing slutade med att tala om, att han aldrig kunde vara med om att sälja den svenska folkkyrkans frihet och själfständighet, håller jag med honom om den saken också, men det är därför, att jag är öfvertygad om, att man icke säljer den svenska folkkyrkans frihet och själfständighet, om man antager Kungl. Maj:ts proposition.

Mina herrar! Ni ha ännu icke haft tillfälle att läsa förslaget. Och det är mycket drygt att läsa. Det tager lång tid. Jag begär endast, att Riksdagen, först och främst dess särskilda utskott och därefter Riksdagens båda kamrar, måtte gå till pröfning af förslaget utan förutfattad mening, och jag tror, att herrarne skola snart sagdt på hvarje sida, från början till slut, åtminstone i stort sedt, finna en genomgående tanke i förslaget, och det är den: välvilja för den svenska kyrkan, en ärlig önskan att på ett kraftfullt sätt bereda Sveriges prästerskap en sådan bärning, att det kan sköta sitt kall utan allt för stora ekonomiska bekymmer. Jag tror, att Riksdagen tager på sig ett rätt stort ansvar, om den utan alldeles tvingande skäl skulle afslå Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Billing: För att icke glömma det ber jag att först få utan all slags restriktion uttala, att jag är fullt viss på, att eklestiasitikministern är en kyrkans vän och endast i välvilja till vår kyrka har framlagt sitt förslag. Men hvad hans anförande för mig tydligt ådagalade, det var, att han och jag hafva alldeles olika uppfattning af hvad den svenska kyrkan är. Från början, från hans första ord till hans sista gick den tanken: den svenska kyrkan = det svenska prästerskapet. Det är en romersk tanke, herr statsråd, men det är icke en luthersk tanke. Och då jag hade ordet i jons, trodde jag, att jag så många gånger och så eftertryckligt, att det icke kunde missförstås, betonade, att det, som här intresserade mig framför annat, var icke prästernas löner,

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets af-
löning m. m.
(Forts.)

utan den svenska kyrkans, den svenska församlingens bästa. Det sade jag många gånger och till sist sade jag, att, om man bjöde åt våra präster än så mycket »guld och gröna skogar», således än så väl tillgodosåge prästernas bästa, jag i allt fall icke ville taga emot det, om jag skulle för det offra den svenska kyrkans, den svenska församlingens frihet och själfständighet. Hade icke herr statsrådet på det sättet sammanblandat eller identifierat den svenska kyrkan med de svenska prästerna, hade han sannerligen icke talat om privilegierna, som han gjorde. Det förvånar mig, att han i denna diskussion begynt tala om ridderskapets och adelns privilegier. Dessa kunde ju omöjligen hafva något sammanhang med detta ärende. Gifves någon smula sken af, att här är en fråga å bane, som på tusen mils afstånd kan jämföras i vikt med frågan om ridderskapets och adelns privilegier? Jag förmodar, att, när statsrådet talade om ridderskapets och adelns privilegier, det icke var som ecklesiastikminister han talade, utan han kände behof af att som medlem af ridderskapet och adeln få afgifva den bekännelse, att han ej brydde sig om dess privilegier. Ty hvad de ha med denna fråga att göra, begriper icke jag, och det begriper icke han heller. Det finnes intet sammanhang. Här ges ingen jämförelse.

Men jag vill tillägga, att det verkligen förvånar mig, att ecklesiastikministern, min gode vän och den svenska kyrkans vän, verkligen hade lust att komma och ställa denna fråga fram under den suspekta synvinkeln af privilegier. Det ordet är ju ett förhatligt ord. Han förstår, att här är fråga om någonting helt annat än prästerskapets privilegier, prästernas fördelar. Men då han riktat talet mot prästerskapets privilegier på det sätt, som han gjorde, måste hvar och en, som hört detta och icke har reda på saken, få den tanken: här är fråga om några enskilda människors, några enskilda tjänstemäns större eller mindre fördelar. Och om åhörarna icke själfva tänkte i den riktningen, så försökte han gifva dem en ytterligare fingervisning, och det förlåter jag honom icke i första ögonblicket — sedan gör jag det — att han i diskussionen med mig om denna stora sak kunde komma fram med ett sådant tidningsuttryck som att fråga, om verkligen prästerna genom prästvigningen finge en annan syn på sina ekonomiska fördelar än andra människor. Han undrade verkligen, om prästerna genom prästvigningen blefve så förvända i sin syn, att de icke kunde se saker från annat än den egennyttiga prästerliga synpunkten. Det borde han icke hafva sagt och han bör icke säga, han får icke säga det i Andra Kammaren, när frågan kommer före där. Där låter det på annat sätt och där är det kanske ingen, som vågar taga honom för hufvudet för det. Upphör att tala om privilegierna! Ty här är icke fråga om några sådana privilegier. Här är fråga om en helt annan sak. Jag tycker vidare att jag accentuerade

mina ord starkt, men huru mycket jag än accentuerade, hörde icke herr statsrådet, att jag framhöll, att här är fråga om det viktigaste villkoret för den svenska kyrkans ekonomiska bästa, utan han predikar för mig, att det fins viktigare frågor för kyrkan än de ekonomiska. Tror icke han, att jag vetat det långt innan jag blef prästvigd, och att det icke försvann för mig då heller? Jag vet, att den svenska kyrkan kan reda sig i tränga ekonomiska villkor. Men hvad det här är fråga om är det viktigaste villkoret för den svenska kyrkans frihet i ekonomiskt hänseende. Det lär han ej kunna bestrida.

*Lagförslag
om reglering
af prästerskapets af-
löning m. m.*
(Forts.)

Herr statsrådet Hammarskjöld: Biskop Billing yttrade i sitt förra anförande, att han hade mottagit den kungl. propositionen med synnerlig förvåning. Jag nödgas använda samma uttryck nu gent emot honom. Hans sista anförande har hos mig väckt en synnerlig förvåning. Jag måtte ej förstå den här saken riktigt. Han säger, att det här ej har att göra med prästerskapets privilegier. Han säger, att här blott är fråga om den svenska kyrkans ekonomiska bästa. Men har icke detta att göra med prästerskapets privilegier? Jag kan icke fatta att här är fråga om att draga in kyrkans tillgångar. Ja, kanske det skall kallas så. Men dessa kyrkans tillgångar skola ju fortfarande användas till aflöning af dess prästerskap och icke till någonting annat, och det är privilegiet att få bestämma angående dessa tillgångar, som biskop Billing icke vill låta frångå kyrkomötet. Är det då icke fråga om prästerskapets privilegier?

Herr Heüman: Frågan är väl innerst den, huruvida kyrkomötet skall få fortfarande behålla ograverad den rätt, som är detsamma tillförsäkrad senast i regeringsformens 114 §, såsom den blifvid ändrad efter den nya representationsordningens införande. Och kyrkomötet består ju icke blott af präster, utan där är också lekmannaförsamlingen representerad, därför att den svenska kyrkan vill hafva en representation, som motsvarar hvad den är och vill vara till sitt väsen. Den vill vara den svenska församlingen. Den vill vara icke såsom efter det romerska kyrkobegreppet prästerna, utan prästen och församlingen. Nu har väl i Kungl. Maj:ts förslag efter det medgifvande, som ecklesiastikministern nyss klart och tydligt tillkännagifvit, en inskränkning skett i detta kyrkomötets gamla privilegium. Däri ligger hufvudfrågan, så vidt jag kan förstå. Herr ecklesiastikministern har sagt, att prästerskapets privilegier hädanefter skulle kunna ändras endast af Konung och Riksdag utan kyrkomötets hörande. Och med detsamma har herr ecklesiastikministern förebrätt prästerskapet, att, om de motsätta sig detta, de stänga in sig i sina privilegier såsom i en spetsgård. Jag tackar ecklesiastikministern för, att han dock bad sitt auditorium läsa igenom stadgan-

Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets af-
löning m. m.

(Forts.)

det om dessa prästerskapets privilegier och se, hvad där innehålles. Jag har läst igenom detta i dag. Där står bland annat, att prästerna skola bibehållas vid sina gårdar och boställen. Detta lär ingen fatta på det sättet, att prästerna skola sitta med äganderätt i evärdeliga tider till sina prästbostellen, utan det är naturligtvis så, att när prästen sköter sin syssla, sitter han vid bostället och annan ekonomisk fördel, men när han frånträder sysslan, skola dessa förmåner tillkomma hans efterträdare. Är det då prästen, som äger detta? Är det då egentligen ett *prästens privilegium*? Är det icke ännu mera församlingens, som härmed aflönar sina präster? Jag kan icke se annat, än att frågan blir alldeles snedvriden, när man såsom herr ecklesiastikministern öfverflyttar hvad lagen kallar prästerskapets privilegier till att likställas med ett annat stånd, adelståndets, privilegier. Läser man så igenom, hvad privilegierna verkligen innehålla, skall man finna, att det är mycket, som icke är prästernas utan som är den svenska församlingens privilegier. Det är därom frågan gäller således, huruvida den svenska församlingen genom sin representation, sin säregna representation, kyrkomötet, skall fortfarande få yttra sig bredvid Konung och Riksdag om församlingens privilegier, som ofta felaktigt kallas prästerkapets privilegier.

Herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet har nyss här uttalat ett trons ord, hvori jag gärna instämmer, och det är, att den svenska kyrkan skall få sitt dagliga bröd i både »goda dagar och onda». Det tro vi nog allesammans med herr statsrådet. Men jag och många med mig hade säkert icke trott, att den, som är den främste representanten för den svenska kyrkan vid Konungens rådsbord och som dessutom är medlem af en konservativ regering, skulle göra hvad hittills ingen än så liberal regering har tagit sig för: bereda insteg för sådana onda dagar. Men statsrådet säger: Konung och Riksdag skulle nu gifva ett löfte att för framtiden försörja den svenska kyrkan mot att få uppbära den svenska kyrkans hittillsvarande egendom, kyrkotonden. Jag har icke läst den kungl. propositionen, ty den är ju ännu icke utdelad, men jag har sett referat i tidningarna, som jag antager ej äro felaktiga, och däri innehålles, att de konventioner, som nu skulle uppgöras, äro afsedda att gälla tjugu år. Efter dessa tjugu år blir det således nya konventioner och nya regleringar. Men då får kyrkomötet icke yttra sig, efter hvad propositionen innehåller, utan då är det Kungl. Maj:t och Riksdagen, som ensamma besluta. Jag har redan sagt ifrån i fjol, när rösträttsförslaget var före, att jag för min personliga del icke har mycket förtroende i fråga om rent kulturella spörsmål till den Riksdag, som kommer att sammanträda om tjugu år. Jag skulle innerligt önska, att jag icke vore sannspädd. Men herr ecklesiastikministern har visat den Riksdagen ett mycket stort för-

troende, då herr ecklesiastikministern i sitt förslag utan vidare låter den ensam besluta, enligt hvad jag sökt visa, icke om prästerskapets privilegier, utan om den svenska församlingens privilegier, huru den svenska församlingen skall få ett dagligt bröd åt sina präster.

*Lagförslag
om reglering
af präster-
skapets af-
löning m. m.*
L. (Forts.)

Herr statsrådet Hammarskjöld: Endast ett par ord. Den siste talaren har nog icke läst den kungl. propositionen, och det är därför mycket förlätligt, att han begått ett misstag. Ty ett misstag har han begått, då han säger, att, sedan 20 år förflutit efter den första löneregleringen, Riksdagen åter skall besluta om en ny. Det är misstag. Riksdagen skall nu fastställa grunder för, huru lönerna för framtiden skola beräknas för prästerskapet. Sedan komma hvart tjugonde år att inom hvarje pastorat verkställas nya regleringar af nämnder, som utses på särskildt föreskrifvet sätt. Men Riksdagen skall icke vidare hafva med detta att göra.

Herr Billing: Jag ber herrarna om ursäkt. Men jag kan omöjligen låta statsrådets sista ord stå obesvarade. Han säger: 1908 års Riksdag bestämmer grunderna. Så skola nämnder, med ledning af de grunderna, göra upp löneregleringar för de särskilda pastoraten. När de tjugu åren äro gångna, skall en ny länskommitté, församlingskommitté göra upp en ny lönereglering för de särskilda pastoraten. Så sade herr statsrådet, och så är det ju. Och däraf ville han, att jag och andra enfaldiga människor skulle draga den konklusionen, att, när 1908 års Riksdag bestämt grunderna, Riksdagen icke skulle hafva med prästlöneregleringar att göra mera. Hvad hindrar emellertid 1910 års Riksdag att bestämma andra grunder? 1910 års Riksdag kan bestämma alldeles nya grunder, efter hvilka de löneregleringar skola ske, som skola åstadkommas t. ex. om fyrtio år. Det finns intet hinder i världen för 1910 års Riksdag att göra det. År 1908 får väl ändå det årets kyrkomöte vara med om bestämmandet, gissar jag. År 1910 däremot skulle det ej få vara med om det längre, om det nu föreliggande förslaget blir antaget. Således: herr statsrådets erinran mot herr Heumans invändning upphäfver eller förringar ej i ringaste mån innebörden i den invändning, som af herr Heumann är gjord.

Efter härmed slutad öfverläggning hänvisades den kungl. propositionen till särskilda utskottet; och skulle till utskottet jämväl öfverlämnas de i anledning af samma proposition inom kammaren nu afgifva yttrandena.

Föredrogos och hänvisades till särskilda utskottet Kungl. Maj:ts den 11 innevarande månad bordlagda nådiga propositioner till Riksdagen med förslag till

1:o lag angående lindring i främmande trosbekännares skattskyldighet till svenska kyrkan samt hennes prästerskap och betjäning m. m., äfvensom

2:o lag angående ändrad lydelse af 13 § i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning den 31 oktober 1873.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flere ledamöters begäran följande den 11 i denna månad bordlagda ärenden, nämligen sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 3, bevillningsutskottets betänkanden n:is 15 och 16, äfvensom lagutskottets utlåtande n:o 29.

Föredrogs och hänvisades till särskilda utskottet den under sammanträdet aflämnade kungl. propositionen.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, hvarefter kam-maren åtskildes kl. 3,44 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
